

abstrahentem ab absoluto, et relativo, quod attribuitur Tannero disp. IV, q. III, dubio VI.

XXIV. Tertia sententia est Cajetani in hac quæstione XL, art. I, quam plures ex Thomistis sequuntur, de quo videri potest Navarrete hic contr. xxxiii, sentit igitur Cajetanus Personam Patris constitui ipsa relatione Patris, non solum in communi concepta, et confuse, sed etiam in particulari, et distincte, non solum per ipsum conceptum in, sed etiam per ipsum conceptum proprium ad paternitatis, ut paternitas est et illos duos conceptus, quos S. Thomas dividit, intelligit Cajetanus, locum habere, etiam in eo quod proprium est relationis, et in ipso ad paternitatis expresso, et determinato, ita quod ipsummet ad dividendum est, et inquit hunc conceptum particularem, et expressum paternitatis, et ipsummet ad Patris dupliciter posse considerari, primo ut signatum, et conceptum; secundo, ut exercitum. Et primus conceptus est conceptus ipsius relationis, etiam in specie infima, sed per modum quidditatis et formæ, sub quo conceptu non respicit terminum ut quod, et exercendo respectum, sed ut quo, quatenus est forma, qua refertur subjectum affectum relatione ad terminum. Secundus vero conceptus est conceptus ipsius relationis, ut actu tendens, et attingens terminum tamquam id quod respicit, et attingit, et sic involvit relatio ipsum subjectum, et quasi defert ad terminum, et exercet ad alterum, non consideratur tantum in se, cuius exemplum est in ipsa relatione, quæ est genus supremum: hæc enim, prout genus supremum, non habet terminum in quem actu, et exercite se explicet, sed solum habet quidditatem relationis conceptam per modum quidditatis, et ut quo respicientem, non ut quod: paterni-

tas ergo etiam secundum suum conceptum ad specificum, et particularem, secundum quod intelligitur ut forma, et solum respiciens ut quo, constituit Patrem, quia non est forma, et principium quo inhærendi, sed subsistendi, et ita sub hac consideratione solum explicat officium formæ hypostaticæ, et subsistentis, non autem explicat exercite attingentiam termini ad quem est, quia prout hic non applicat se ad terminum, sed applicat ipsum ad subjecto, seu potius subjectum ipsum subsistens constituit. Et sic antecedit generationem. Sub secundo autem conceptu concipitur ut exercens ipsum respectum ad terminum per modum respicientis, et explicantis se in ipsum; et sic præsupponit generationem, et in ea fundatur, et simul est cum termino.

Hæc ultima sententia Cajetani videtur directius attingere mentem D. Thomæ recteque explicare inadæquatos illos conceptus relationis ut relatio est, et ut subsistens est, attribuendo hoc totum ipsi relationi etiam sub conceptu ad paternitatis. Unde resolutio nostra duobus dictis continetur.

XXV. Dico primo: Constitutivum formale Personæ Patris non potest esse aliqua notio præter relationem paternitatis: neque ipsa relatio paternitatis cum sola connotatione negationis in confuso concepta; et sic constituyente primam Personam: neque eadem relatio sub conceptu absoluto, aut conceptu in excludendo ipsam explicitam, et formalem rationem ad.

Fundamentum hujus conclusionis sumitur ex uno principio, unde ad omnes partes conclusionis probatio derivatur. Et principium est hoc, quia Persona Patris in illo priori antequam intelligatur ab eo nasci Filius, debet constitui in ratione Personæ specialis condistrictæ a

subsistentia essentiali, et a reliquis subsistentiis personalibus, et habent fecunditatem generativam ad producendum Filium: et hoc sive concipiatur a nobis confuse, sive distincte, quia constitutio cum sit in re, non est regulanda penes nostros conceptus confusos, vel distinctos, sed penes id quod ipsum constitutum petit ex se, et ex sua formali ratione. Unde prius statuendum est quidnam se habet formaliter, et per se in aliqua quidditate, et quomodoque a nobis intelligatur sive confuse, sive distincte, illud assignandum est pro formali constitutivo. Sicut etiam in assignando constitutivo naturæ divinæ sub conceptu naturæ, solum attendimus ad id quod formaliter se habet, et per se in conceptu, et quidditate talis naturæ, et illud assignamus pro constitutivo ipsius, sive concipiatur confuse sive distincte. Sic si relatio secundum formalitatem ipsius ad pertinet per se, et extrinsece ad conceptum Personæ non est cur excludatur a formali constitutivo illius, sive confuse sive distincte concipiatur illa Persona, et ejus constitutum.

XXVI. Quod ergo constitutivum Personæ Patris requirat, et includat condiciones illas supra dictas, manifeste constat, quia Persona Patris debet constitui non solum in ratione primæ Personæ prout excludit aliam priorem, sed etiam prout generativa est, et specialiter opposita Filio, ab illoque distincta, si quidem debet constitui ut talis Persona, quæ ex se habeat fecunditatem, et potentiam generativam, quia quamdiu sic non constituitur, non consideratur secundum suam ultimam, et specificam differentiam in ratione talis Personæ: quantumcumque enim intelligatur in ratione primæ Personæ, non intelligitur ut potens, et fecunda ad generandum Filium,

quia esse primam præcise, et formaliter habetur per hoc, quod non sit alia prior antecedenter ad ipsam, quod vero subsequatur alia, et quod hæc emanet ab ipsa, vel quod emanet per generationem, totum hoc non pertinet ad conceptum primæ Personæ, ut prima est præcise, sed ut fecunda, et ut generans, et ut Pater, et sic totum hoc pertinet ad constitutionem Personæ Patris secundum ultimam differentiam ejus, si quidem ad differentiam specificam Personæ Patris non solum pertinet in communi esse principium fontale aliarum Personarum, et non habere aliam Personam priorem a qua procedat, sed etiam specialiter esse principium generativum Filii, et Personam distinctam ab illo; tum quia specie distinguitur a filiatione; et sic in sua specifica constitutione petit id quo specialiter differt a Filio; tum quia in illo signo in quo intelligitur constitui Persona Patris antequam actu generet, intelligitur ubi ut fecunda ad generandum: ergo ad constitutivum Personæ Patris pertinet id quod est constitutivum Personæ fecundæ ad generandum, et per quod opponi potest ipsi Filio: ergo illud quod solum explicat constitutivum Personæ, ut prima, non ut fecunda, vel generativa, vel ut specialiter opponitur Filio, non constituit formaliter, et quoad speciem ultimam, Personam Patris.

XXVII. Ex hoc fundamento omnes tres partes conclusionis probantur. Prima, scilicet quod notio innascibilitatis non constituit Personam Patris probatur: nam, ut recte dixit S. Thomas in primo ad Annibaldum, dist. xxvii, qu. I, art. III ad II, contra hanc sententiam Vasquez: « Per hoc quod Pater est ingenuus, non potest distingui, nisi a genito, quod esse non potest, paternitate remota. Unde in divinis

intellectus ingeniti sequitur intellectum paternitatis. » Et ratio est, quia talis notio vel sumitur quoad suum formale significatum, quod est negatio procedendi ab alio priori, vel sumitur ut explicat aliquid positivum per modum principii fontalis omnium aliarum Personarum, sive hoc suppositum dicatur esse respectus rationis, sive respectus transcendentalis erga duas Personas procedentes respiciendo illas pro indiviso. Si primum dicatur, illa notio non potest constituere formaliter Personam, tum quia est negatio, seu ens rationis, quod nullo modo potest esse formale constitutum alicujus realis constituti, quale est persona; tum quia sub ratione hujus notionis nondum concipitur ratio termini incommunicabilis aliis Personis, quia nondum concipitur aliqua oppositio cum illis in illa negatione innascibilis; sola autem oppositio constituit terminum incommunicabilem in divinis per modum subsistentiæ: ergo innascibilitas, ut præcise explicat negationem existendi ab alio, licet soli Patri conveniat, non tamen potest esse formalis ipsa ratio constituendi terminum substantialem incommunicabilem aliis Personis, quia hoc stare non potest sine oppositione relativa ad illas, quæ oppositio relativa non importatur in illo conceptu innascibilitatis ut negatio est. Si dicatur secundum, contra est quia illa ratio fontalis principii, neque importat oppositionem relativam, et incommunicabilem Filio, et Spiritui Sancto, neque specialiter distinguit Patrem in ratione generantis a Filio. Non facit oppositionem relativam, quia oppositio realis relativa non pertinet ad respectum rationis vel transcendentalem, sed ad relationem secundum esse, nec talis oppositio datur in Patre pro indiviso ad utramque Perso-

nam Filii, et Spiritus sancti, quia non datur una processio pro indiviso utriusque Personæ, sed unaquæque procedit per suam distinctam processionem: ergo neque fundat unam oppositionem relativam pro indiviso. Neque etiam distinguit specialiter Patrem a Filio, quia in illo fontali principio nondum importatur fœcunditas ut generativa Filii, et ut specialiter opposita Filio: ergo neque ut distinctam in sua specie a Persona Filii: ergo neque ut constituta in ultima ratione specifica. Quod si pro illo signo intelligitur non solum fontalitas, et ratio principii ad utramque Personam procedentem, sed ratio fœcunditatis generativæ, vel illa fœcunditas et principium intelligitur ut relativa, et subsistens, seu opposita suo termino ad quem est fœcunda, vel non. Si intelligitur ut relativa subsistens, hæc est relatio Patris ut constituens Personam, et restat tunc eadem difficultas, quomodo illa relatio constituat Personam Patris, quæ currit in ipsamet relatione paternitatis. Si non est relativa subsistens, vel est aliquid absolutum; et sic erit commune omnibus Personis, non proprium constitutum primæ Personæ Patris, vel erit aliqua negatio, aut relatio rationis (nam creata entitas esse non potest) neutra autem potest formaliter constituere personam realem ut subsistentem, et incommunicabilem.

XXVIII. Secunda pars conclusionis, scilicet quod relatio Patris in confuso cum connotatione, negationis alterius prioris non sit constitutiva formaliter Personæ Patris, probatur ex dictis, quia illa Persona non solum debet constitui in ratione primæ Personæ, ut prima est, sed ut specialiter opposita, et incommunicabilis aliis Personis, et ultimam differentiam specificam habens condistinctam a Persona Filii.

Nam etiam pertinet ad constitutionem illius Personæ differentia ejus specifica, qua distinguitur a Persona Filii, si quidem Personæ istæ divinæ differunt inter se, non solum numero, si duæ relationes Patris, vel duæ relationes Filii, sed sicut relationes specie differentes: ergo Persona Patris non solum debet constitui in ratione primæ Personæ, quæ est unum ex prædicatis ejus intrinsicis, sed etiam in esse talis Personæ relativæ condistinctæ in sua differentia specifica, et ultima a Persona Filii: ergo quamdiu non concipitur sub hoc speciali conceptu sic constituto, et distincto, non concipitur ut formaliter constituta in esse talis Personæ: ergo non sufficit concipere illam in ratione primæ Personæ, sed oportet concipere illam sub ratione talis Personæ relativæ, ut incommunicabilis, et oppositæ filiationi, et habens in se fœcunditatem generativam. Deinde, in hac sententia p. Suarez non potest intelligi quod negatio quam dicit prima Persona, in quantum prima, sit formale constitutum illius Personæ realis. Oportet ergo quod talis negatio solum sit connotata, vel concomitanter inclusa, sicut negatio lapidis includitur in homine, nec tamen constituit formaliter illum: ergo oportet assignare præter negationem prioritatis aliquam formam realem constitutivam Personæ Patris, quæ utique non est aliquid absolutum commune omnibus, neque relatio rationis aut transcendentalis, quam non admittit Suarez, et est impugnata in sententia Vasquez, sed est relatio ipsa secundum proprium conceptum relationis ut Suarez ipse admittit loco citato, conclusione prima. Si ergo relatio secundum propriam rationem relationis constituit, compone mihi quomodo verum est id quod ipse auctor dicit ibidem in fine secundæ assertionis,

quod præintelligi potest prima Persona constituta antequam relata, quod non obstat quoniam per se, et proprie per relationem, ut relatio est, constituatur. si ergo per relationem proprie ut relatio est constituitur, quomodo non intelligitur habere effectum formalem referendi ad terminum: si quidem dicit quod non intelligitur relata Persona et tamen intelligitur constituta per relationem, quod stare non potest, nisi intelligatur affecta relatione, ergo cum effectu ejus formali, qui est esse relatum; aut debet incidere in sententiam Cajetani quam impugnat de relatione signata vel exercita.

XXIX. Denique, tertia pars conclusionis, scilicet quod Persona non constituitur solum per conceptum relationis, quantum ad id quod dicit de ratione in, seu de ratione absoluta, sed etiam quantum ad id quod dicit de ratione ad, probatur, quia relatio non constituit Personam solum secundum rationem aliquam communem, sed secundum rationem specialem talis Personæ, et secundum rationem incommunicabilitatis, et oppositionis. Erga alias Personas, si quidem Persona constituta, est Persona specialis, et constituitur secundum ultimam differentiam specificam secundum quam distinguitur ab aliis Personis: sed non potest concipi relatio specialis specialiter constituens, nisi secundum rationem ad, quia specificativum relationis, et distinctivum ejus ab alia relatione sumitur penes ordinem ad terminum, et penes diversum ad: quod enim tenet se ex parte in, est commune, sicut quod relationes divinæ sint subsistentes est commune omnibus relationibus: ergo non potest per hoc constitui aliqua Persona specialiter, ut specialis Persona est, et secundum differentiam ultimam specificativam,

qua distinguitur ab aliis Personis, et ut distincta constituitur in se. Rursus relatio non est incommunicabilis, et opposita alteri, secundum id quod habet de in, sed secundum id quod dicit de ad, quia in tantum opponitur alteri, in quantum se habet ad illud ut ad terminum correlativum sibi: relatio autem erga terminum correlativum solum, se habet per modum ad, quia per in solum se habet ad subjectum: ergo solum opponitur per rationem ipsius ad: ergo, et incommunicabilitatem dicit per rationem ipsius ad; si quidem incommunicabilitas ratione oppositionis habetur: ubi enim oppositio non obviat, omnia sunt unum: sed non constituitur Persona in ratione, et esse personæ, nisi per subsistentiam ut incommunicabilem, quia incommunicabilitas est de ratione personæ: ergo et oppositio, seu distinctio: ergo, et ratio ad. Quare repugnat ipsam rationem ad excludi a constitutione specialis Personæ, ut specialis est, qualis est Persona Patri. Et quantumcumque concipiatur hæc constitutio Personæ in confuso, et imperfecte, si concipitur ut vera, et quidditativa constitutio Personæ, debet concipi ut constitutio Personæ incommunicabilis incommunicabilitate relativa (non enim alia est) et consequenter ut opposita, et ut dicens ad in ordine relativo. Difficultas est quomodo exprimat istud ad antecedenter ad terminum genitum et originem generantem, cum S. Thomas dicat non constituere Personam, ut relatio est, quod videtur intelligi secundum quod explicat ad.

XXX. Dico secundo: Relatio paternitatis, etiam secundum quod dicit ipsum ad, seu ipsam relationem specialem, et secundum suam ultimam differentiam relativam paternitatis, adhuc admittit illos duos

inadæquatos conceptus relationis, ut subsistentis, et ut respicientis, seu ut relatio, quod bene explicat Cajetanus per relationem ut signatam seu conceptam, et ut exercitam, et sub uno conceptu antecedit generationem, et terminum genitum, scilicet secundum conceptum signatum subsistendi: secundum alium sequitur generationem, et concomitatur terminum ad quem est. Hæc conclusio explicat sententiam D. Thomæ in hac quæstione XL, art. IV et Cajetani ibidem. Quam sententiam perpetuo D. Thomas explicat eisdem terminis, quod scilicet relatio, ut relatio, non constituit Personam, sed in quantum subsistens est, et divina, et secundum quod subsistens est, præcedit generationem; ut autem relatio est, subsequitur generationem, ut patet in quæstione X de potentia, articulo X, et I, distinctio XXVII, quæst. I, articulo II, et ibi ad Annibaldum. Et dicimus, quod quando S. Thomas distinguit in relatione divina illos duos conceptus subsistendi, et respiciendi, seu relationis, ut relatio est, et ut subsistens est, non distinguit in relatione id quod est in, et id quod est ad, sed etiam relationem, ut est ad, distinguit in ipsum exercitium, ut tangit terminum, et in ipsum ad ut subsistens est, et tangit subjectum. Sed quia ipsum in nihil aliud est quam relationem seu ad tangere subjectum, et ex parte subjecti se tenere, non apparet quomodo in ipsa ratione ad, ut distinguitur ab in, locum habeat ista distinctio ipsius ad, ut subsistentis, vel ut respicientis, ut exercita, vel ut signata, cum ipsum esse subsistens, et esse signatam pertineat ad rationem in: ergo in ipso ad non potest iterum hoc distingui. Et sic veli nolit sententia Cajetani debet recidere in sententiam Ferrariensis, vel

nihil dicit, cum inexplicabile videatur, quod in ipso ad, ut distinguitur ab in iterum concipiamus id quod est subsistens, et ex parte subjecti se tenet tamquam relatio signata, seu concepta, et hoc ipsum non sit ipsum in. Nec audiendi sunt qui dicunt Cajetanum per relationem conceptam, seu signatam intelligere relationem secundum suam quidditatem, sed debet intelligi relationem conceptam, seu signatam esse ipsam relationem ut subsistentem: tum quia id expresse dicitur a D. Thoma dum inquit in hac quæstione XL, art. IV ad I, quod relatio secundum quod significat Personam subsistentem præcedit generationem: et supra qu. XXIX, art. IV ad I, dicit quod: «Persona significat relationem, non per modum relationis, sed per modum substantiæ, quæ est hypostasis.» Tum quia si relatio signata est relatio pro quidditate, vel est pro quidditate in abstracto, ita quod relatio signata sit quidditas cum tali modo, id est, cum modo abstractionis, vel significat quidditatem ut in concreto. Quidditas in abstracto non potest constituere Personam Patris, quia Persona Patris non est aliquid abstractum, sed concretum, et sic debet constitui per relationem. Quidditas autem in concreto non est aliud quam ipsa relatio secundum se, et ut subsistens, et sic remanet eadem difficultas, quomodo relatio secundum suam quidditatem præcedat generationem, quæ est fundamentum, et terminum genitum, qui est correlativum. Et uno verbo, relatio pro quidditate est relatio secundum suam prædicata quidditativa; et sic dicere quod relatio signata constituit, est dicere quod relatio habens talem quidditatem constituit, quod non est solvere difficultatem, quia hoc ipsum est quod inquiritur, quomodo relatio secundum sua

prædicata quidditativa possit constituere: cum ipsa constitutio Personæ debeat præcedere generationem et terminum genitum, quæ tamen ex sua quidditate relatio ipsa præsupponit, et includit.

XXXI. Quare dicimus quod in ipso ad, ut distinguitur ab in adhuc invenitur duplex ratio seu conceptus, quorum unus magis explicat alium, ita quod uterque explicatus est per comparisonem ad ipsum in: sed in ipsomet ad unus magis explicat alium in ordine ad terminum. Quando enim primo distinguimus in relatione id quod est in, illa ratio in [non solum importat inhærentiam, vel subsistentiam ipsius ad, sed etiam importat id quod pertinet ad essentiam, et prædicata intrinseca entis creati, vel increati, ita quod si relatio sit accidentalis, importat rationem entis creati limitati, dependentis, potentialis, etc. et etiam ipsam inhærentiam, et perfectionem, vel imperfectionem talis accidentis. Si autem sit relatio increata, importat entitatem divinam cum omnibus prædicatis, et perfectionibus divinis, quæ in ly divina includuntur, ita quod non solum lineam relationis dicit, sed etiam lineam rei absolutæ, quæ divinitas ipsa est, et perfectio ejus, in qua communicat cum aliis Personis: in enim relationis pertinet ad esse divinum, quod omnibus Personis commune est, et etiam importat quod subsistens sit, et non inhærens: sed tamen cum hac differentia quod ea quæ perfectionis sunt, et pertinent ad ipsam rationem essendi, et existendi, non transeunt ad ipsum ad, ita quod in ipsa ratione ad multiplicentur, quia totum quod divinitatis, et perfectionis est, manet unum, et commune tribus Personis, ita quod in eo non opponuntur relationes. At vero esse subsistens, et esse reale etiam transit,